

Hisse geri alımında vergileme

Son dönemde şirketler, SPK ve TTK'nın izin verdiği sınırlar içinde, kendi hisse değerlerini korumaya ve "hisse geri alımını" grup içinde bir oto finansman yöntemi olarak kullanmaya çalışıyor. Ancak bu uygulamada vergileme konusunda bazı soru işaretleri bulunuyor.

İş dünyasında holdingler, grup şirketleri, aile ofislerine ait şirketler yapılanmaları gereği birbirlerine iştirak ediyor. Şahısların şirketlere doğrudan ortak olması da çok yaygın bir uygulama.

Şirketlerin ortakları dahil paydaşlarına karşı yükümlülüklerinden biri de şirket hisse değerini piyasa dalgalanmalarından korumaktır. Bunun için Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 379'uncu maddesi düzenlemesiyle şirketler "kendi hisselerini" alabiliyor. Şirketlerde hisse geri alma sebebi; tüzel kişiliği, ortakları, çalışanları ve diğer paydaşları korumadır. Hisse geri alım serbestisinin amacı ortaklığa kazanç sağlamak değildir.

Düzenlemeyle ortaklıkların, sermayelerinin yüzde 10'unu temsil eden hisseleri "geri alma hakkı" var. Geri alımdaki yüzde 10 sınırı tüzel kişiliğin esas olan sermayenin bütünlüğünü korumaktır. Buna "serbest yüzde oranında edinim" deniyor ve bir şirketin yüzde 10'un üzerinde geri alım yapmasına izin verilmiyor. Ancak hisse geri alımında sermayenin yüzde 10'una kadarki hisse ediniminde esas olan "itibari değer" olup, geri alınan hisseler süresiz elde tutulabilir. Eğer yüzde 10'u aşan geri alım olursa, bu kısım altı ay içinde elden çıkarılmalı. Bu sürede elden çıkarılmayan payların "sermaye azaltılması" işlemine tabi tutularak iptali gerekiyor.

Bugünlerde de Kamuoyu Aydınlatma Platformu'nda yapılan açıklamalardan hisseleri Borsa İstanbul'da işlem gören ortaklıkların geri alım programları açıklandığını görüyoruz.

HİSSE GERİ ALIMINDA HAKLAR

Sermaye Piyasası Kanunu'nun 22'nci maddesine göre halka açık ortaklıklar da hisse geri alımı yapabiliyor. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) hisse geri alımı ilgili "Geri Alınan Paylar Tebliği" yayımlamıştır. Tebliğe göre genel kurul onayı ile "geri alım süresi", hisseleri borsada işlem gören şirketlerde "üç yıldan", hisseleri

borsada işlem görmeyen şirketlerde "bir yıldan fazla" olamaz. Geri alınan hisselerin nominal değeri, şirketlerin ödenmiş veya çıkarılmış sermayesinin yüzde 10'undan fazla olamıyor.

Hem TTK hem de SPK uygulamasında da "temettü" ve "yeni pay alma hakkı" dışında geri alınan hisselerle bir hak tanınmıyor.

Hisselerin geri alım bedeli, SPK'nın "kâr dağıtımına konu edilebilecek kaynakların" toplam tutarından fazla olamıyor. Örnek vermek gerekirse, yüzde 10 hisse için ödenecek geri alım bedeli 150 birim TL, ortaklığın kâr dağıtımına konu edilebilecek kaynak toplamı 120 birim TL olduğu varsayılırsa, ödenecek bedel 120 birim TL'yi aşamaz. Bu durumda şirket bu kaynakla sınırlı bir oranda hisse geri alabilir.

Dolayısıyla, SPK'ya tabi bir şirket "kâr payı" dağıtır ise "geri alınan hisselerle ödenen gelir "iştirak kazancı" olarak nitelenebilir mi? Vergi ve muhasebe uygulamaları açısından bu pek mümkün görünmüyor. Nedeni Kurumlar Vergisi Kanunu'nun iştirak kazançları istisnasının, tam mükellef "başka bir kurum sermayesine iştirakten" elde edilen kazançlar için uygulanabilir olmasıdır. Kurumun geri aldığı kendi hisselerine ödenen "kâr payları" başka bir kurum sermayesine iştirak söz konusu olmadığından, farklı görüşler olsa da bu kazançların istisnadan yararlanması mümkün görünmüyor.

Ayrıca bu hisselerle isabet eden kâr payının Merkezi Kayıt Kuruluşu sistemine "temettü bilgi kaydı" yapılması gerekli olup, şirketin kendi adına temettü kaydı yaptırıp yaptıramayacağı belirsizdir.

HİSSE GERİ ALMADA MUHASEBE?

TTK'ya göre yasal defterler Vergi Usul Kanununa (VUK) göre tutulur. Bunun anlamı, finans kurumları hariç defterlerin Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğlerine göre tutulmasıdır. Ancak TDHP

incelendiğinde "hisse geri alımı" ile ilgili açıklama yoktur. Fakat 32 no.lu TMS Standardında "şirketlerin hisse geri alması" hakkında açıklamalara göre, geri alınan hisseler öz kaynaktan düşülerek, alınan ya da ödenen tutarlar doğrudan "öz kaynakta" izlenmelidir. Geri alınan hisselerden "ekonomik fayda girişi" beklenmediğinden bilançoda finansal varlık olarak muhasebeleştirilmeleri de söz konusu değildir. Dolayısıyla TDHP kapsamında uygun bir "özkaynak hesabı" kullanılarak, geri alım işlemi yasal kayıtlarda takip edilmelidir.

GERİ ALIMDA EMSALLERE UYGUNLUK

Hisse geri alımına konu paylar ilişkili kişiler arasında gerçekleştiğinden transfer fiyatlandırması kapsamındadır. Bu nedenle, geri alım bedelinin emsallere uygun değerler ile yapılması gereklidir. Ancak, Ağustos 2016 sonrasında gerçekleştirilen yasa değişikliği ile "hisse geri alım oranı yüzde 10'dan az olursa" işlem transfer fiyatlandırması kapsamında sayılmaz.

HİSSE GERİ ALIMINDA VERGİLEME

Geride alınan hisselerle ilgili "hakların" kullanılması özellik arz eder. Dolayısıyla, bedelsiz hisse edinimi hariç geri alınan hisseler, geri alan şirkete pay sahibine ait hiçbir hakkı kullanma izni vermez. Çünkü hisselerini geri alan bir şirketin, tüzel kişiliğinin temelini oluşturan sermayesinin bir kısmını geri alması, bu hisselerle ilgili "genel kurul temsili", "oy hakkı" ve "temettü" gibi hakları kullanması hisseye bağlı hakları kendi kendine kullanmış olması anlamına gelir. Bunun anlamı yoktur.

Dolayısıyla hisselerin geri alınması geçici bir durumdur ve hisseler şirkette iken "pay sahipliğine bağlı haklar" askıdadır. Hisselerin yeni bir ortağa devriyle "donan haklar" yeniden canlanır.

Gelir Vergisi Kanunu'na göre hisse senetlerinin elden çıkarılmasından doğan kazanç değer artış kazancıdır. "Şirketlerin hisse geri alımında" kazanç doğması durumunda geri alınan hisseleri satan kişinin statüsüne göre (kişi veya kurum) vergileme farklılaşabilir. Vergi mevzuatımıza göre, "değer artış kazançları" diğer kazanç ve gelirler kapsamındadır.

Ancak Vergi İdaresi'nin geri alım işleminden elde

edilen kazancı "kâr dağıtımı" olarak değerlendirme eğiliminde olduğunu biliyoruz. Fakat yaklaşımına katılamıyoruz.

Neden? Çünkü hisselerini geri alım kapsamında şirkete satan ortak veya ortaklar bu hisseleri elden çıkarmıştır. Bu hisselerin şirket tarafından satışı halinde hisseler alıcı adına pay defterine kaydedilir ve söz konusu hisse edinimi ortak açısından yeni bir edinimdir. Diğer taraftan hisselerini geri alan şirketin, hisseler üzerindeki hakları donuk veya askıda olacağından kâr dağıtımı halinde bu paylara "temettü ödenmesi" söz konusu olamayacaktır. İlaveten gerek TTK ve gerekse SPK hükümlerine göre geri alınan

hisseler temettü hakkından yoksundur.

Bu nedenlerle, gerçek kişi ortaklarca şirkete hisse geri satışı elden çıkarma olup, aradaki pozitif fark "değer artış" kazancıdır. Çünkü hisse geri alımı, bir alım-satım işlemidir. Geride alınan hisseler pay defterine satan ortaktan şirkete devir olarak kaydedilir.

Geride alım nedeniyle

hisseleri elden çıkaran hissedar kurumlar vergisi mükellefi ise de elde edilen gelir "değer artış" kazancı olup kurumlar vergisine tabi olması gerekir. Çünkü gerek bilançoda finansal varlık muhasebeleştirilememesi gerekse şirketin kendi sermayesine iştirakinin söz konusu olamaması, kazancın iştirak satış kazancı istisnasından yararlanamayacağı kanaatini güçlendiriyor. Sonuç olarak içinde bulunduğumuz ekonomik ortamda ortaklıkların hisse geri alımlarının değer artış kazancı olduğu kanaatindeyiz.

2018 yılında başlayan döviz kuru dalgalanmaları ve ekonomik ortam nedeniyle zarar ve/veya yasal kayıtların temelini oluşturan VUK/TFRS raporlamalarındaki "dağıtılabilir kâr" tutarlarının farklı olması (bankalar gibi finans kurumları hariç) nedeniyle "kâr dağıtımı" yapma imkanı olmayan şirketler için "hisse geri alımı" bir oto finansman ve hisse değerini korumaya bir çare olabilir. Bu nedenle, bu konudaki vergilemenin yarattığı soru işaretlerinin giderilmesi şirketler ve ortaklarını rahatlatılabilir. Bu konuda gerekli düzenlemeler için adım atılmalıdır.

Kâr zararın kardeşidir. Fakat değer artış kazancı ile kâr ise akraba bile değildir.